

1.2 Pusdalyvis, jo gramatiniai požymiai, daryba, vartojimo ypatumai

➤ **Pusdalyvis** – tai nelinksniuojamoji esamojo laiko veikiamojo dalyvio forma, žyminti šalutinį veiksma, atliekamą to paties veikėjo kaip ir pagrindinis veiksmas. Pavyzdžiui: *Eidamas pamačiau kiškį.*

➤ Pusdalyvis daromas iš bendraties kamieno pridedant priesagą *-dam-* su tokiomis pačiomis vienaskaitos ir daugiskaitos galūnėmis kaip *a* (*vyriškosios giminės*) ir *o* (*moteriškosios giminės*) kamienų būdvardžių. Pavyzdžiui: *dirb-ti* – *dirb-dam-as* (*-a*) (*vienaskaita*), *dirb-dam-i* (*-os*) (*daugiskaita*); *kalbė-ti* – *kalbė-dam-as* (*-a*) (*vienaskaita*), *kalbė-dam-i* (*-os*) (*daugiskaita*); *maty-ti* – *maty-dam-as* (*-a*) (*vienaskaita*), *maty-dam-i* (*-os*) (*daugiskaita*).

➤ Pusdalyviai gali būti sangražiniai: *kalbėdamasis, kalbėdamasi, kalbėdamiesi, kalbėdamosi.*

➤ Pusdalyvis derinamas su veiksniu, sakinyje einančiu daiktavardžio ar įvardžio vardininku, ir dažniausiai apibūdina pagrindinio veiksmo laiką ir kitas aplinkybes. Kartais vartojamas ir pabrėžiamąja reikšme. Pavyzdžiui: *Dirbdamas, nesidairyk į šalis.*

➤ Eidamas su jungiamaisiais žodžiais pusdalyvis savo reikšme priartėja prie asmenuojamųjų veiksmažodžio formų. Pavyzdžiui: *Bėga kiek įkabindamas.*

➤ Pusdalyvis turi giminę ir skaičių: *eidam^{as}, eidam^a; eidamⁱ, eidam^{os}.*

Įdomu!

➤ **Pusdalyvis yra savita baltų kalbų forma. Be lietuvių kalbos atitinkamų formų su priesaga *-dam-* turi tik latvių kalba.**

1.2 Pusedalyvis, jo gramatiniai požymiai, daryba, vartojimo ypatumai

1. Raskite sakiniuose pusedalyvius, juos išrašykite, šalia nurodykite jų giminę ir skaičių.

1. Laukdamas svečių Matas nuolat žiūrėjo pro langą.
2. Berniukas labai skubėjo namo norėdamas išjungti įsijungusią signalizaciją.
3. Melita skaitydama knygą įsijautė į pagrindinės herojės vaidmenį.
4. Svečiai mėgavosi gerdami arbatą ir valgydami sausainius, kuriuos mama iškepė.
5. Iš vakaronės eidamos namo merginos linksmi juokėsi ir dainavo.
6. Ruošdamas namų darbus Mindaugas nuolat galvojo apie draugus ir pramogas.
7. Valydama langą mama pamatė seniai matytą draugę.
8. Tėtis, norėdamas ant sienos pakabinti paveikslą, turėjo išgręžti ne vieną skylę.
9. Lipdama laiptais mergaitė galvojo apie mokyklą ir savo draugus.
10. Mama jautėsi pavargusi gamindama vakarienę po ilgos darbo dienos.

2. Su duotais pusedalyviais sugalvokite po sakinį: *nešdama, sukdamiesi, atidarydamas, plaukdamas, keliaudami.*

1.2 Pusedalyvis, jo gramatiniai požymiai, daryba, vartojimo ypatumai

3. Įrašykite duotus pusedalyvius į lentelę.

Jis gyvendamas, ji drebėdama, jie šokdami, jos vaikščiodamos, jis kvėpuodamas, jie rašydami, jos skaitydamos, ji dainuodama, jis plėšydamas, jie žiūrėdami, ji kopdama, jie valgydami, jos griaudamos, jis kirpdamas, ji klijuodama, jie atidarydami.

Moteriškoji giminė		Vyriškoji giminė	
Vienaskaita	Daugiskaita	Vienaskaita	Daugiskaita

4. Pasirinkite iš 3 užduoties penkis pusedalyvius ir sukurkite su jais trumpą pasakojimą.

1.2 Pusdalyvis, jo gramatiniai požymiai, daryba, vartojimo ypatumai

5. Perskaitykite Jono Biliūno apsakymo „Kūdikystės sapnai“ ištrauką, išrašykite pusdalyvius ir nurodykite jų darybos būdą (parašykite, iš kokio veiksmažodžio jie yra padaryti, pažymėkite priesagą ir galūnę).

Senutė kuone tekina eina toliau, o mes – stovim nusiminę ir nežinom, kas daryti. Pagaliau susitarę einam pas Petrą; ilgai stovime priemenėj, nė vienas nedrįsdamas pirmas eiti vidun, iš palengvo praveriame duris, kumšydami vienas kitą, bailiai sueiname pirkion, nusiimame nuo savo galvų kepures ir susigūžę, kaip maži ančiukai, sustojame prie durų, nežinodami, ar čia pasilikti, ar eiti toliau. Viduj iššluota, šviesu. Lovoj guli Petrienė, šaly jos kabo pataisytas lopšys; aplink sukinėjasi senutė. Mums suėjus, senutė prisiartina prie durų, nieko nesakydama, brukš brukš ištraukia iš mūsų visų kepures ir nusineša pas lopšį. Petrienė gulėdama žiūri į mus ir šypsosi. „Tai jums, – jau nebegausite dabar kepurių“, – sako ji silpnu balsu. Bet mums ne juokai... vienas kitas iš mūsų pradeda tampyti lūpas, traukyti nosį. O pats mažasis ima verkti. „Citit, neverkit, – maldo ji mus, – tetit sau jums kepures.“ Norėdama visai mus nuraminti, senutė priveda visus prie lopšio ir rodo mums „lėlę“.

Pagal Joną Biliūną „Kūdikystės sapnai“

